

OB ITALIJANSKO-AVSTRIJSKIH RAZGOVORIH V CELOVCU

JUŽNOTIROLSKA MANJŠINA IN KOROŠKI SLOVENC

Avstrija zahteva popolno avtonomijo za Južni Tirol - Italija bi kvečjemu priznala več pravic bocenski pokrajini - Dvojna mera avstrijske vlade

Včeraj so se v Celovcu, prestolnici Koroške, pričela italijansko-avstrijska pogajanja o Južni Tirolski. Gre pravzaprav za nadaljevanje razgovorov o vprašanju južnotirolske narodne manjšine, živeče v mejah italijanske republike, ki je po prizadevanjih avstrijske vlade v zadnjem času postalo predmet mednarodne politike. O tem problemu je, kot znano, lani razpravljala tudi glavna skupščina Organizacije združenih narodov in 5. oktobra v tej zvezi soglasno odobrila posebno resolucijo. Njena 5. točka med drugim poziva Italijo in Avstrijo, naj nadaljujeta pogajanja, da se rešijo vsa nesoglasja o izvajanju »tako imenovane Gruber - Degasperije pogodbe z dne 5. septembra 1946, ki urejuje položaj južnotirolske manjšine in tvori sestavni del mirovne pogodbe z Italijo.

Južnotirolci in avstrijska vlada obtožujejo Italijo, da še ni izvedla, oziroma ne spoštuje zlasti 2. člena tega sporazuma, ki pravi takole: »Prebivalstvu omenjenega področja (bocenske pokrajine) bo priznana pravica do izvajanja določene avtonomne zakonodajne in izvršne oblasti«. To besedilo in zlasti njen duh — pravijo Avstrijci — ne dopuščata nobenega dvoma, kajti jasno je, da iz člena izhaja dvojje. Najprej da gre za takšno zakonodajno in izvršno oblast, ki mora zaščititi obstoj in razvoj narodne manjšine, in drugič, da je Italija dolžna dati Južnotirolcem tista zakonska sredstva, ki bodo omogočila, da sami gospodarijo v lastni hiši, kajti le tako lahko dejansko postanejo povsem enakopravni neprimerno številnejšemu večinskemu narodu.

SAMOUPRAVNA DEŽELA

Na južnotirolske in avstrijske obtožbe Italija odgovarja, da je določila 5. člena Gruber - Degasperijevega sporazuma izvedla s tem, da je ustanovila samoupravno deželo s posebnim statutom Tridentinsko - Južno Tirolsko, v okviru katere ima bocenska pokrajina, kjer živi nemško govoreča manjšina, posebne pravice. Toda spor med Italijo in Avstrijo je nastal prav zaradi tega, ker so bili Južni Tirolci priključeni italijanskemu Tridentinskemu, kjer živita približno dve tretjini vsega prebivalstva samoupravne dežele, tako da so Južni Tirolci v manjšini in zato je njih usoda v marsikaterih, tudi bistvenih vprašanjih dejansko odvisna od volje italijanske večine.

Tiste posebne pravice, ki jih ima bocenska pokrajina, pa po mnenju in prepričanju Južnih Tirolcev nikakor ne zadostujejo

niti za zaščito obstoja manjšine, kaj šele da bi jamčile njen nemoten narodni, gospodarski in socialni razvoj. Nemoč takšne avtonomije je prišla do izraza zlasti v tem, da se v zadnjih 14 letih kljub vztrajnemu prizadevanju manjšine ni moglo niti preprečiti niti zajeziiti načrtno in namerno naseljevanje Južne Tirolske z italijanskim življem, kar je bilo in je še vedno eno najučinkovitejših sredstev raznarodovanja. »Če takšna politika ne preneha — pristavljajo Južni Tirolci — lahko z matematično natančnostjo izračunamo, v kolikih letih bomo postali šibka in nepomembna manjšina na rodni tleh«.

AVTONOMIJA

Po izkušnjah, ki so si jih Južni Tirolci pridobili med več kot 14-letnim bivanjem s Tridentinci pod isto streho, so se v zadnjih letih odločili za korenito spremembo današnje pravne ureditve ter postavili zahtevo, naj se bocenski pokrajini prizna takšna avtonomija, kakršno uživa sedanja samoupravna dežela Tridentinsko - Južni Tirol. To je stališče, ki ga je zagovarjala tudi Avstrija pred Organizacijo združenih narodov in na neuspeh italijansko-avstrijskih pogajanjih v Milanu konec letošnjega januarja.

To zahtevo pa je Italija doslej vedno odločno zavračala, češ da bi to pomenilo spre-

membo obstoječih ustavnih določil, kar pa nikakor ne more biti predmet mednarodnih pogajanj. Italija bi kvečjemu bila pripravljena raztegniti pristojnosti bocenske pokrajine še na določena druga področja, a vedno v okviru obstoječe samoupravne dežele. Južni Tirolci bi na ta način dejansko postali avtonomni, ne da bi se v ničemer bistveno spremenila sedanja pravna ureditev.

TUDI TO ODKLANJAJO

Toda tudi takšno rešitev manjšina odklanja, ker ji je znano, da je Italija voljna dati bocenski pokrajini pravico, da si sama urejuje le določena nebitvena vprašanja, ne pa tistih, ki manjšino najbolj žulijo. Dokaz za to je tudi potek torkove razprave v komisiji za zunanjepolitične zadeve pri poslanski zbornici, ki je odločno zavrnila predlog južnotirolskega poslanca dr. Ebnerja, naj se bocenski pokrajini prizna pravica, da avtonomno sklepa o vprašanju gradnje ljudskih hiš, da nastavi določeno število nemško govorečih uradnikov in drugih uslužbencev ter da prevzame v svoje roke Urad za delo in nameščanje delavcev.

Očitno je, da Italija noče manjšine oboževati s takšnimi sredstvi, ki edina lahko učinkovito preprečijo in zajeziijo množično naseljevanje in hkrati kolonizacijo ter raznarodovanje manjšinskega ozemlja.

Najprej pometajte pred lastnim pragom

Med predstavniki Italije in Avstrije, ki so se včeraj sestali v Celovcu, zija torej globok prepad in obstaja le rahlo upanje, da se bo našel skupen jezik. Položaj se je verjetno še zaostрил zaradi razvoja dogodkov na Južnem Tirolskem samem. Tu je namreč bila izvedena vrsta terorističnih dejanj, zaradi katerih je vlada uvedla posebno policijsko službo in dala zapreti več domačinov ter celo vplivno članico tirolske deželne vlade v Innsbrucku in hkrati članico avstrijskega odposlanstva na pogajanjih v Celovcu dr. Stadlmayerjevo.

Kljub tem pesimističnim predvidevanjem ni seveda mogoče povsem izključiti možnosti, da bo sestanek v Celovcu vendarle vsaj v majhni meri uspešen. Če bi pa pogajanja popolnoma propadla, bosta prizadeti stranki verjetno izbrali pot, ki je nakazana v že omenjeni resoluciji OZN. V tem primeru bo Italija, kot se zdi, predlagala, naj se vprašanje preda v pretres haaškemu mednarodnemu sodišču, medtem ko se bo Avstrija verjetno zavzemala, da bi južnotirolsko za-

devo proučila na kraju samem posebna mednarodna komisija OZN.

Razvoj južnotirolskega vprašanja spremljajo z razumljivo pozornostjo tudi tukajšnji Slovenci, saj gre za manjšino, ki kot mi živi v mejah Italije in je zaradi tega njen položaj v marsičem sličen našemu. Razgovori v Celovcu pa hkrati vzbujajo pozornost tudi koroških Slovencev, ki že leta in leta bijejo boj za narodni obstanek, čeprav živijo v državi, katere vlada se v mednarodni javnosti proglašja za zaščitnico zatirane južnotirolske manjšine.

Nepoučen človek bi si zato lahko upravičeno predstavljal, da je položaj slovenske in hrvaške manjšine v Avstriji urejen. Sama zdrava pamet namreč veleva, da ne moreš od tuje države zahtevati, naj se na svojem državnem ozemlju ravna po določenih načelih, če jih doma sam ne spoštuješ in jih uresničuješ v vsakdanjem življenju. Kakšno je danes stanje na Koroškem naj-

Položaj na Južni Koreji se zapleta

Skupina generalov, ki je pod vodstvom Čang Do Yanga izvedla v južni Koreji državni udar, je pred dnevi sklenila razpustiti vse politične stranke in sindikalne organizacije. Prejšnji teden je, kot znano, razpustila narodno skupščino ter izdala vrsto odlokov, ki omejujejo osebno svobodo državljanov.

V proglasu, ki je bil objavljen v začetku tedna, so generali med drugim napovedali »odločen boj filokomunističnim elementom in tihotapcem« ter poudarili, da bodo s posebnimi ukrepi poskrbeli za dvig proizvodnje. Zanimivo je, da so zaplenili vse cigarete ameriškega izvora. Kogar bodo našli z ameriško cigareto v ustih, bodo pri priči zaprli.

Novi notranji minister je sporočil, da so v noči med nedeljo in ponedeljkom v vsej državi zaprli 2014 oseb, med njimi 70 dijakov in 546 učiteljev ter profesorjev. Vse te so obdolžili, da so komunisti ali njih simpatizerji ter nasprotniki današnjega režima.

Uzakonitev slovenskih šol

V začetku prejšnjega tedna je komisija za javno vzgojo in prosveto, ki deluje v okviru poslanske zbornice, odobrila zakonski osnutek za uzakonitev slovenskih šol na Tržaškem in Goriškem. Zakonski osnutek ne pride v razpravo pred poslansko zbornico, ker je omenjena komisija dobila pooblastilo, da razpravlja in sklepa na zakonodajni stopnji, se pravi z enakimi pravicami, kot jih ima poslanska zbornica.

O osnutku bo moral razpravljati in sklepati še senat. Če ga bo odobril brez popravkov, se bo spremenil v zakon, brž ko bo objavljen v Uradnem listu. V nasprot nem primeru, kar pa je malo verjetno, se bo osnutek spet vrnil pred poslansko zbornico.

Komisija ni na zadnji seji v ničemer spremenila besedila zakonskega osnutka, ki ga je bila sestavila na osnovi prejšnjih razprav. Zato k temu, kar smo v listu pred časom pisali, nimamo kaj dodajati.

Ponovno pa moramo poudariti svoje nezadovoljstvo in ogorčenje, ker zakonski osnutek kljub vztrajni in odločni zahtevi vse slovenske manjšine v Italiji ne predvideva ustanovitve in uzakonitve slovenskih šol v Beneški Sloveniji in Kanalski dolini.

Takšno krivično in za našo narodno čast ter ponos ponižujoče ravnanje odgovornih oblastev pa nam seveda ne jemlje poguma, da nadaljujemo boj za svoje zatirane brate v videmski pokrajini. Tem ob tej priložnosti ponovno izražamo svojo solidarnost, da vztrajajo pri svojih pravičnih zahtevah, kajti pravica bo prej ali slej vendarle zmagala.

PLEMENSKA MRŽNJA

V mestu Montgomery na jugu Združenih držav je na pobudo tajne družbe Kukluksklana prišlo do krvavih izgredov proti črncom. Demonstranti so oblegali protestantsko cerkev, kamor se je zateklo petsto črnih prebivalcev. Več črnih so belci do krvi pretepli. Množica je vso noč premolila v cerkvi. Pravdni minister Kennedy je poslal na pomoč vojaštvo in je objavil, da bo s silo zatrl brezumne napade belih napetežev proti črnemu prebivalstvu.

Aretirali so tudi na tisoče turistov, ki so kljub prepovedi odšli iz mest na običajni sobotni oddih na deželo.

Kakšno stališče so do nove vlade zavzele Združene države, še ni popolnoma jasno. Javljeno je le bilo, da so se med dvema vladama pričeli vzpostavljati redni: diplomatski stiki. Glasilo komunistične kitajske vlade pa je medtem že napadlo »ameriške imperialiste«, češ da so v južni Koreji vzpostavili »vojaško in fašistično diktaturo«.

—0—

Zanimiv kongres

Na tržaškem vseučilišču se je v torek pričel mednarodni kongres za obrambo pred strelo. Pri delih sodeluje kakih 100 znanstvenikov iz skoraj vseh evropskih držav. Predmet predavanj in razprav je, kako zaščititi zlasti moderne stavbe in zgradnje pred uničujočo silo strel, oziroma kakšna so najučinkovitejša sredstva proti temu naravnemu pojavu.

Pri delih na kongresu sodeluje tudi več jugoslovanskih strokovnjakov. Danes so udeleženci odpotovali v Opatijo, kjer bodo nadaljevali z delom. Kongres se pa zaključi konec tedna v Trstu.

ODLIKOVANA UNIVERZA

Včeraj zjutraj je prosvetni minister Bosco pripel na prapor tržaške univerze zlato svetinjo za civilne zasluge. Minister je v svojem govoru podčrtal zasluge, katere so si pridobili profesorski zbor in študentje v »odporu do tuje oblasti med leti 1943 - 1954«. Proslave so se udeležili zastopniki vseh italijanskih univerz. Rektorji vseučilišč bodo imeli tudi skupno sejo, na kateri bodo razpravljali o novem vladnem desetletnem načrtu za šolstvo.

Južnotirolska manjšina in koroški Slovenci

(Nadaljevanje s 1. strani)

zgovorneje izhaja iz članka, ki ga je objavil celovski Slovenski vestnik z dne 12. t. m., ko so v Avstriji obhajali 6. obletnico državne (mirovne) pogodbe. List med drugim takole piše:

»Avstrija še ni izpolnila določil člena 7 in tudi še ni uresničena enakopravnost koroških Slovencev, marveč je stanje na šolskem področju danes slabše kot leta 1945; pred sodišči ne uživamo niti takih pravic, kot po senžermenski pogodbi v prvi republiki; kljub jasnim določilom državne pogodbe nikjer na Koroškem ni dvojezičnih napisov in kažipotov; nismo sorazmerno udeleženi v javnem življenju in slovenščina ne uživa priznanja kot uradni jezik; razne nacionalistične organizacije, posamezniki in tisk nemoteno in ne kaznovano rovarijo proti koroškim Slovencem in njihovim pravicam.«

S KAKšno MORALNO PRAVICO?

S kakšno moralno pravico si torej avstrijska vlada upa obtoževati Italijo, da ne izvaja in ne spoštuje Gruber - Degasperijeva sporazuma, če sama doslej še ni izpolnila niti ene izmed svečano sprejetih mednarodnih obveznosti do koroških Slovencev?

Pogajanja za Laos

V Zenevi se nadaljujejo pogajanja za ureditev položaja v Laosu. V bistvu gre za nevtralizacijo Laosa in za uspešno mednarodno nadzorstvo, da bo nevtrnost res omogočena. Glede prve točke so si edini ameriški in sovjetski zastopniki. Niso pa složni glede načina nadzorstva. Sovjetski načrt predlaga, naj mednarodna nadzorna komisija sprejema vse sklepe soglasno. Dana je torej možnost »veta«, ki lahko spodmakne predlog. Angleži pa svetujejo, naj vodijo nadzorstvo posebne tehnične podkomisije. Poljski minister Rapacki, ki je tudi član komisije, pa predlaga, naj se umaknejo najprej vse tuje vojaške osebe in naj se ukine dovoz orožja. Med vsemi predlogi iščejo srednjo pot. Vsi delegati so pa izrazili željo, naj pride res do nevtralnega Laosa.

LEVE PONUJAJO

V Gorici te dni gostuje zelo znani italijanski cirkus Togni. Letos je imel na sporedu izredno zanimive točke, da je gledalcem kar diha zastajal pri vratolomnih vajah na trapezu. Krotilci so pa pokazali, kaj vse zmorejo z zverinami, konji in celo s priučenimi kravami ter golobi. Cirkuski živalski park je prav mnogoštevilen in so si ga z velikim zanimanjem ogledovali zlasti šolski otroci, katerim je vodstvo nudilo predstavo po dokaj znižanih cenah.

Za vsem cirkuskim bliščem se pa včasih skriva tudi senčna plat. Udeležba pri predstavah ni tolikšna, da bi krila vsakodnevne ogromne stroške. Menda prav zato je ravnatelj cirkusa naslovil na javnost ter na Ustanovo za varstvo živali poziv, naj kda odkupi dva leva, v starosti 12 in 14 let. Krasni zverini sta že prestari, da bi še lahko nastopali pri predstavah. Če ju ne bo nihče odkupil, ju bodo morali ubiti. Tudi za »kralja zverin« velja stari rek, da za vse mine slava sveta.

Krivda Avstrije pa je toliko hujša, ker je naš tamkajšnji živelj že stoletja izpostavljen najhujšemu raznarodovalnemu pritisku, tako da smo Slovenci pretrpeli že tolikšno škodo, ki je noben zakon ne more več popraviti in poravnati. Pri tem se nam samo po sebi vsiljuje tole vprašanje. Kaj bi bilo z Južnimi Tirolci, če bi že stoletja bili tako neusmiljeno zatirani, kot so koroški Slovenci? Morda bi kot posebna narodna skupnost že zginili z obličja zemlje ali se kvečjemu spremenili v nekakšne Lahone, se pravi v narodne nezavedne ljudi, kakršni so koroški Vindišarji, ki so tipičen proizvod dolgoletne in namerne avstrijske asimilacijske politike.

Samo sebi si bo torej Avstrija lahko pripisala krivdo, če bodo italijanski odposlanci primerjali njeno ravnanje s slovensko manjšino s svojim ravnanjem z Južnimi Tirolci in jim bo ta primerjava služila kot razlog, da južnotirolski manjšini odklonijo avtonomijo.

Avstrija mora torej najprej temeljito pomesti pred lastnim pragom in šele nato bo lahko v mednarodni javnosti našla razumevanje ter podporo za svoja prizadevanja v korist južnotirolskega ljudstva v Italiji.

D. L.

Alžirsko-francoska pogajanja

V soboto so se začela pogajanja med zastopniki francoske ter začasne alžirske vlade v mestu Evianu. Na prvi seji v hotelu »du Parc« ob Lemanskem jezeru je francoski minister Joxe iznenadil alžirske predstavnike z uradnim obvestilom, da je francoska vlada od 18. ure 20. maja dalje ukinila za en mesec vse sovražnosti z alžirskimi bojvojniki. Izpustila bo v času prihodnjih štirih tednov 6000 alžirskih ujetnikov in dovolila šesterim zastopnikom alžirske vlade prosto bivanje pod policijskim nadzorstvom. Doslej so bili namreč zaprti. Ta sklep je po vsem svetu naletel na odobravanje; celo moskovska »Izvestja« so se o njem pohvalno izrazila.

Drugačnega mnenja so pa Alžirci, ki trdijo, da je vse le propagandna zvijača in da pride lahko do premirja samo, če se prej domenijo v Evianu o bodočem političnem položaju dežele. Nezadovoljni so tudi Francoski nacionalisti v Alžiru. Zato so še v nedeljo pokale bombe v Oranu, Alžiru in Parizu. Mrtvi in ranjeni so uvod v pogajanja.

Na prvi seji v Evianu se je pa alžirski vodja Krim Belkacem uprl De Gaullovemu

predlogu, naj bi se Alžirija razdelila tako, da bi tisti muslimanski in francoski naseljenci, ki žele ostati pod Francijo, ločili od alžirskega dela. De Gaulle hoče obdržati tudi Saharo zaradi petrolejskih ležišč.

Pogajanja bodo trajala približno en mesec. O končnem izidu pogajanj pa upravičeno obstoje še mnogi dvomi.

Kardelj obisk v Torinu

V nedeljo si je podpredsednik jugoslovanskega Zveznega izvršnega sveta Edvard Kardelj, ki se že več dni nahaja na zasebnem obisku v Italiji, ogledal mednarodno razstavo dela in zgodovinsko razstavo v Torinu. Obe prireditvi spadata v okvir svečanosti ob 100-letnici zedinjenja Italije, ki ga obhajajo letos.

Podpredsednik Kardelj je ob tej priložnosti časnikarjem med drugim izjavil, da je razstava dela napravila nanj velik vtis. »V svoji celoti nudi razstava — je poudaril Kardelj — popolno predstavo o delu, ki ga je že opravil človek in v tem smislu razstava ni le mednarodna, ampak je tudi univerzalna in kot takšna lahko znatno prispeva h globljemu spoznavanju in miru med narodi.«

Obiskovalcu je bila všeč tudi zgodovinska razstava, in sicer zlasti zato, ker ga je spomnila na tisto obdobje zgodovine, ko je duh svobode spodbujal italijanske in jugoslovanske domoljube na boj za isti cilj.

Poleg Italije bo Kardelj zasebno obiskal še druge zahodnoevropske države.

POPLAVE V SRBIJI IN MAKEDONIJI

Zaradi hudih nalivov so nekatere reke v Makedoniji, južni Srbiji in na Kosmetu prestopile bregove in poplavile obširna polja. Po prvih podatkih računajo, da znaša škoda več milijard dinarjev.

Voda ni uničila samo poljskih pridelkov, temveč je porušila več mostov in pretrgala ceste ter železnice. Pod vodo je na stotine hiš. Doslej so ugotovili tri smrtne žrtve.

Vpisovanje v šole

Z letošnjim šolskim letom je prosvetno ministrstvo vpeljalo novost glede vpisovanja. Po novi odredbi odpadejo sprejemni izpiti za nižjo gimnazijo. O tem so starši že obveščeni. Druga novost je pa, da je treba vlagati prošnje za vpis v prvi razred tako strokovne, kakor tudi v nižjo gimnazijo že do 25. julija. Tistim šolarjem, ki imajo popravne izpite, je ta rok podaljšan do 25. septembra. Prejšnja leta je trajal čas za vpisovanje do konca septembra.

Zato prosimo gg. učiteljice in učitelje zadnjih razredov osnovnih šol, naj starše pravočasno opozorijo, da ne bo kdo po nemarnosti zamudil vpisa.

Starše pa že sedaj pozivamo na njihovo dolžnost, da otroke vpišejo v srednjo šolo, ker je šolska obveznost že tako podaljšana, in drugič, da vse slovenske družine pošljejo svoje otroke v slovenske šole!

Volitve v jeseni?

Deželne volitve na Sardiniji, pokrajinske in občinske v mnogih krajih Italije, čeprav so bolj upravnega značaja, utegnejo imeti velike posledice za splošno notranjo politiko v državi. V prvi vrsti gre za socialno demokratsko stranko, ki zgublja tla med volivci. Saragatova skupina pa je eden izmed temeljev sedanje vladne večine. Socialne demokrate napadajo tudi levičarji v krščansko-demokratski stranki sami. Slabitev Saragatove stranke in spori med zavezniškimi strankami samimi bodo razdružili sedanje politične zaveznike.

V Rimu pravijo, da se bo jasna slika o moči posameznih strank pokazala že prihodnji mesec, ko bodo prešteti trije milijoni glasov pri sedanjih upravnih volitvah. Obstaja možnost, da bo parlament predhodno razpuščen in da bodo razpisane volitve že to jesen.

ZA UČITELJSTVO NA TRŽASKEM

Šolsko skrbništvo v Trstu sporoča, da se prošnje za poverjena in nadomestna mesta na slovenskih osnovnih šolah na Tržaškem sprejemajo do vključno 31. maja 1961.

Trije pomladni zmrzlini

V prvi polovici letošnjega aprila je zima kar nenadoma zginila. Ponavadi je bil april še precej hladen, medtem ko smo morali letos že zgodaj odkladati površnike, ker je pritisnilo prav toplo, skoraj poletno vreme. Zdelo se je, da vremenska pravila prav nič ne veljajo.

Kmalu pa se je izkazalo, da narava ne dela skokov. Marec in april sta bila še muhasta meseca. Za njimi so pa prišli trije pomladanski zmrzlini: Pankracij, Servacij in Bonifacij, ki tudi letos niso opustili svojega starega slovesa. Ob dnevih tistih treh svetnikov se vreme že stoletja nazaj sprevrže. Nastopi hladno vreme, zadnji konec zime. Stara vremenska prerokba je držala. S tremi mrzlimi svetniki je prišel mraz in po naših gorah celo sneg. Iz drugih krajev so pa prihajala poročila o velikih neurjih in snežnih zametih.

Ljudje se čudijo takemu vremenskemu pojavu, prehodu iz toplega v hladno v času, ko že gremo proti poletju. Starim ljudem, ki so bolj tesno živeli z naravo in poznali njene spremembe, je bilo znano, da se ta vremenski preobrat pojavlja vsako leto redno ob istem času. Vremenoslovci pa imenujejo to vremensko muhavost »podnebna anomalija«, nekaj nerednega, kar se pa redno pojavlja. V zadnjih letih so tudi znanstveno pojasnili to staro pratikarsko modrost. Ob prvi pomladni toploti se topli zrak po pravilih tako imenovane »termične konvekcije« dvigne v višje zračne plasti. Pri tleh pa nastane nekaka praznina, v katero sili zrak iz severnih mrzlih krajev, ki prinaša hladne padavine in celo točo. To je večni, nespremenljivi zračni krožni tok.

Človek gleda z nevoljo razbito zgodnjo pomladno setev in cvetne gredice, a tudi v tem sicer čudnem vremenskem pojavu je nekaj pomirjujočega, namreč zavest, da v našem tako spreminjajočem se okolju obstoji vendar nekaj stalnega, in to je narava, ki ostane vedno ista.

Lep motiv iz tržaške okolice

Tržaškega

SLOVENSKI ŠOLNIKI PRI MINISTRU BOSCU

Kot poročamo na drugem mestu, se je v sredo mudil v Trstu minister za prosveto Bosco. Ob tej priliki so ga obiskali tudi predstavniki sindikata slovenske šole, ki so ga pozdravili v imenu slovenskih šolnikov ter ga hkrati opozorili na nekatera vprašanja, zlasti v zvezi z bližnjo zakonitvijo slovenskih šol na Tržaškem in Goriškem.

Minister jih je naprosil, naj mu ta in druga vprašanja pojasnijo pismeno, kar so naši šolniki opravili še v istem dnevu.

Barkovlje:

IZLET K IZVIRU SOČE

Barkovljansko Prosvetno društvo je v nedeljo priredilo izlet k izviru Soče. S posebnim avtobusom se je v zgodnjih jutranjih urah odpeljalo kakih 40 Barkovljanov in preko Gorice ter skozi slikovito Soško dolino dospelo v prelepo gorsko vas Trento. Škoda je le, da je ves izlet nekoliko motilo deževno vreme, čeprav to ni preprečilo, da so si izletniki ogledali kraj, kjer prihaja na dan naša »bistra hči planin«. Poleg Trente in Bovca so Barkovljani obiskali še Log pod Mangrtom, kjer so se opoldne okrepčali.

Veselega razpoloženja izletnikov ni mogel kdovekako kvariti niti dež in so se vsi prav zadovoljni vrnili domov. Taki izleti so potrebni in koristni ne samo za razvedrilo, temveč tudi zato, ker nudijo priliko, da naši ljudje spoznajo naravne lepote svoje zemlje.

Milje:

OBCINSKI PRORAČUN ODOBREN

Na torkovi seji miljskega obč. sveta se je zaključila razprava o proračunu tekočega leta. Z večino glasov je bil odobren osnutek proračuna, ki ga je predlagal odbor in ki predvideva nekaj več kot 52 milijonov lir primanjkljaja. Odobrena sta nadalje bila proračuna občinskega avtobusnega podjetja ACNA in občinskega vodovoda, ki pa ne predvidevata nobenega primanjkljaja in so dohodki enaki izdatkom.

Sv. M. M. Spodnja:

OBISK ŽUPANA FRANZILA

Pred kratkim so tržaški župan dr. Franzil in nekateri njegovi sodelavci obiskali naše predmestje in se zlasti dalj časa ustavili na »Pasiku«, kot domačini imenujejo obširno zemljišče v naši bližini, kjer se raztezajo lepo urejeni vinogradi. Kot smo zvedeli, je bil županov obisk v zvezi z načrtom, da se v naši okolici zgradi nova jetnišnica. Znano je namreč, da že dalj časa nameravajo poslopje koronejskih zaporov v neposredni bližini tržaške sodne palače porušiti in prostor izkoristiti v druge namene.

Obisk dr. Franzila pa zlasti zato omenjamo, ker upamo, da se je ob tej priliki tudi osebno prepričal, da je treba na tem predelu tržaške občine izvesti še marsikatero delo. Nedavno tega smo ga na primer v listu ponovno opozorili na nekatera dela, ki bi jih občina morala izvršiti pri Sv. M. M. Spodnji. Gre v glavnem za ojačanje javne razsvetljave in ureditev nekaterih cest, kar menda za mestno občino ne predstavlja

kdovekakšen strošek. Upamo, da se je g. Franzil na to spomnil, ko je obiskal naše predmestje, in da bo odredil, naj se ta dela čimprej izvedejo.

Nabrežina:

SE O SMETARSKI SLUŽBI

Na redni seji, ki je bila v torek, je občinski svet ponovno razpravljal o smetarski službi, ki naj se opravlja predvsem na področju Sesljana, Devina in Štivana. Prejšnji teden je svet sklenil to službo poveriti bratoma Trampuž iz Šempolaja, ki sta naredila najnižjo ponudbo. Svetovalec Josip Terčon iz Nabrežine pa se je v torek na seji pritožil, da je bilo poročilo odbora o predhodnih stikih med občinsko upravo in ponudniki netočno, češ da ni res, da je bila ponudba bratov Trampuž najnižja. Zato je predlagal, naj se sklep, ki je bil sprejet na prejšnji seji, razveljavi in vprašanje ponovno prouči.

Po dolgi razpravi je svet soglasno sklenil, da bo zadevo pretresel na eni prihodnjih sej. Zatem so svetovalci odobrili obračun za leto 1959, imenovali tri revizorje obračuna leta 1960 ter sprejeli več prošenj za nakup občinskega zemljišča, na katerem si bodo prosilci zgradili stanovanjske hiše.

Dolina:

V NEDELJO BREZ ELEKTRIČNEGA TOKA

Podjetje Selveg-Svem sporoča prebivalcem dolinske občine, da bo prihodnjo nedeljo od 6. do 14. ure prekinilo dobavo električnega toka vsemu področju občine. Začasna prekinitev je v zvezi z novimi deli in ojačanjem električne mreže.

SPOR ZARADI MLEKA

Tržaški župan je pred kratkim izdal Delavskim zadrugam s samopostrežbo dovoljenje, da smejo prodajati tudi mleko. V teh trgovinah so pa na osnovi sklepa, ki ga je sprejelo vodstvo Delavskih zadrug, začeli prodajati mleko po 70 lir za liter, se

† ALOJZ ČERNE

Na goriškem pokopališču so v soboto položili v grob g. Alojza Černeta, ki je iznenada umrl v goriški bolnišnici, kjer se je zdravil za neko prav nič nevarno rano na nogi. Ko je bil že na tem, da zapusti zdravilišče, ga je zadela kap in mu v nekaj trenutkih za vedno prekinila življenje.

S pokojnikom, ki se je rodil pred 72 leti na Vogrskem v spodnji Vipavski dolini, je legel v grob mož — poštenjak, zaveden Slovenec in odločen protifašist. Svojo zvestobo slovenskemu narodu je izpričal že kmalu po prvi svetovni vojni, ko so ga fašisti zaprli v zvezi s procesom proti Bidovcu in tovarišem. Tudi večji del druge svetovne vojne je presedel v zaporu in internaciji, po kapitulaciji Italije pa je sodeloval v boju proti nacistom v zavezniških vrstah. Zadnja leta svojega življenja je prebil v Gorici.

Naj zvestemu sinu svojega naroda sveti večna uč. Družini in sorodnikom izražajo prijatelji in znanci globoko občuteno sožalje.

pravi 12 lir ceneje, kot so ga prodajali in ga še prodajajo v mlekarnah.

Proti znižanju cene so pa nastopili nekateri trgovci in vložili priziv na prefekturo. Tako je v torek pokrajinski zdravnik izdal odlok, s katerim je razveljavil ukrep tržaškega županstva, češ da je dovoljenje nezakonito.

Mestni odbor bo zadevo dal v pretres občinskemu svetu, ki bo pravilnik o higijeni verjetno tako spremenil, da bodo smeje mleko prodajati tudi Delavske zadruge s samopostrežbo.

IZPITI NA VIŠJI GIMNAZIJI

Ravnateljstvo slovenske višje realne gimnazije v Trstu sporoča, da je treba vložiti prošnje za vstopne in sprejemne izpite za klasični licej do vključno 31. maja t. l. Pojasnila daje tajništvo šole v ulici Lazzaretto vecchio 9/11 vsako dopoldne od 10. do 12. ure.

SLOVENSKO GLEDALIŠČE V TRSTU

V nedeljo, 28. maja, ob 16. uri v prosvetni dvorani
»A. Sirk« v Sv. Križu

Branislav Nušić

»Dr.«

V AVDITORIJU V TRSTU

V sredo, 31. maja, ob 21. uri

krstna predstava

v četrtek, 1. junija, ob 20. uri in v nedeljo, 4. junija, ob 17. uri ponovitev

Emmerich Kálmán

»Čardaška kneginja«

opereta v treh dejanjih

Napisala: Leo Stein — Bela Jenbach

Prodaja vstopnic od 29. maja dalje v Tržaški knjižarni, ul. Sv. Frančiška 20, tel. 61-792 ter eno uro pred pričetkom predstav v Caffè Moscolin, ul. del Teatro Romano (nasproti Avditorija)

Beneška Slovenija

LIJESA

Pričakujemo novega g. župnika. — Nekaj dni potem ko je bil naš furlanski župnik premeščen v Čela pri Stari gori, smo zvedeli, da sta šli dve osebi iz naše občine k nadškofu prosit za drugega župnika.

Lahko rečemo, da nas je to razveselilo in obenem še malo presenetilo. Žal nam je, da šele zdaj vidimo, kako sta pobožna naš župan in njegov tajnik. Ker vemo, kako sta oba vneta za naš jezik in da ga rada uporabljata v domačih in javnih odnosih, upamo da sta zahtevala od videmske kurije primernega duhovnika, ki nas bo razumel v našem jeziku.

LANDAR

Profesor slovenskih srednjih šol v Gorici nam piše: »Ta mesec je šola priredila poučni izlet v Beneško Slovenijo. Dijaki so si ogledali arheološke zanimivosti v čedajskem muzeju in v mestu. Popoldne je bil na sporedu še obisk slovite Landarske jame, znane že iz legend o Atilu in slovenski kraljici. Kot starinska zanimivost tiči pred vhom v kraško votlino tudi cerkev sv. Ivana v Čele. Do nje vodijo ob prepadu v potok strme in številne stopnice. Hoja po njih je pa postala že nevarna za življenje, posebno še ob takih izletih s številno mladino, ki ne pazi dovolj, kam stopa. Stopnice so spolzke in odkrušene ter manjka o-

Ob volitvah

Ko je po nasilni ukinitvi s strani fašistov naš list spet nadaljeval z izhajanjem, je že v prvi številki napisal načelno izjavo, da bo dvigal narodni ponos in da se bo boril neustrašeno za našo enakopravnost na vseh področjih javnega življenja.

Isto načelo, da se zavzema za narodne, socialne in kulturne pravice Slovencev v duhu demokratičnih in krščanskih idej, je zapisala v svoj program tudi Slov. kršč. socialna zveza (SKSZ) najprej v Trstu, nato tudi v Gorici.

V istem duhu je po vojni pisal Novi list in je delovala SKSZ do danes. Poudarjala sta vedno zlasti potrebo skupnega političnega nastopa vseh Slovencev v Italiji.

Spričo današnjih volitev pa moramo naši javnosti ponovno pojasniti svoje stališče. In to tudi zato ker tednik Katoliški glas (števil. 20) namerno lažljivo obvešča javnost in se obreguje ob naš list, češ da ni brez krivde, če so »Slovenci tudi na italijanskih listah« ter da sedaj Novi list »modro molči«.

Naš list in SKSZ sta vedno poudarjala nujno potrebo skupnega nastopa vseh Slovencev v Italiji. Zato je in še danes poudarja dolžnost, da se v zadevah, ki se tičejo skupnih vrašanj naše manjšine, pritegnejo k skupnemu delu vse skupine in struje, ne da bi jih kdo samozvano in diktatorsko odrival.

Pot do tega cilja je po našem prepričanju v prvi vrsti ustanovitev Narodnega sveta, kjer morajo enakopravno sodelovati vse skupine slovenske manjšine. To potrebo živo čuti naše ljudstvo od Kanalske doline do Trsta.

Ob bližnjih volitvah pa NL ni »modro molčal«, temveč pisal in poudarjal slovensko skupnost. V istem duhu, da se ne cepijo slovenski glasovi in da se kljub samolastnemu

- Kanalska dolina

graja. V cerkvi uničujeta dež in voda strop in zidovje, da ne moreš vanjo, ne da bi ti pretela nevarnost, da si poškoduješ obleko.

Izletnikov, ki obiskujejo ta zanimivi kraj, je vedno več. Zato se čudimo, da pokrajinska komisija za varstvo spomenikov ne poskrbi za potrebna popravila. Prav tako se čuti pomanjkanje urejenih gostišč. Potem se bomo pa pritoževali, če bo odpadel dohodek, ki ga prinašajo turisti.

TRBIŽ

Pred binkoštnimi prazniki je bilo vse živo po Trbižu in cesti ob Beli navzdol. Že od petka na soboto so dirjale vrste avtomobilov z nemškimi izletniki proti jugu. Kot lastavice po zimi, tako se nemški turisti odpravljajo na jug že za binkošti. Na obmejnem prehodu pri Kokovem so našteali v soboto pred praznikom nad 5000 avtomobilov, brez avtobusov s številnejšimi izletniškimi družbami. Dosti se jih je ustavilo že v Trbižu in po vaseh Kanalske doline. Povpraševali so po prvih češnjah, seveda zaman, in po pletenkah vina.

Nemški turisti so začeli obiskovati tudi kraje v Beneški Sloveniji, posebno tiste, ki leže ob dobrih cestah. Največkrat so pa razočarani, ker ne najdejo dobrih gostišč, kvečjemu le napise »Weinstube«, kar pa še ni dovolj za razvoj turizma.

nastopanju nekaterih ne pokaže prevelike razdvojenosti slovenskega življa, se je SKSZ za sedaj odrekla samostojnemu nastopu.

Ker je predložena pri sedanjih volitvah za goriško občino samo ena slovenska lista in ker nam gre predvsem za dokaz obstoja našega življa, priporočamo volivcem, naj oddajo glas za to listo. Katerikoli drugačen nasvet bi namreč ne mogel biti v skladu z našim načelnim prepričanjem in dosedanjim političnim ter narodnim delovanjem.

Ker pa določeni kandidati s svojim načelnim in narodnim delovanjem niso pokazali, da jim gre za resnično skupnost in enotno usmerjenost večine našega ljudstva v skupnih zadevah, opozarjamo volivce, naj se poslužijo postavne in moralne pravice ter po svoji vesti in uvidevnosti izbirajo med osebami na omenjeni kandidadni listi.

TRENTARJU V SPOMIN

V zadnji številki Planinskega vestnika je naš briški rojak Ludvik Zorzut napisal nad vse zanimiv članek o Jožetu Abramcu, in njegovi korespondenci z dr. Julijem Kugyjem. Pisma in dopisnice je našel Zorzut v župnišču v Pevmi, kjer jih hrani g. Rutar, Abramov pobratim in naslednik.

V članku »Odkrite zanimivosti« se je namesto suhoparnega bibliografsko razpetega pisanja porodil romantičen s' avospev na grčavo dobričino in ljubitelja naših gor Trentarja - Abramca, ki je med prvimi gorniki odkrival lepote slovenske zemlje in ljudi.

Ob branju Zorzutovih spominov se človeku kar milo zazdi, ko vidi, kako izginja stara garda goriških kulturnih delavcev.

RUPA

Bližajo se občinske in pokrajinske volitve. V bistvu lahko zapišemo, da so ljudje ostali nekam hladni in da jih ni zajela volilna mrzlica. Pri večini prevladuje mnenje, da bodo glasovali za tiste kandidate, ki so pri ljudstvu priljubljeni in znani kot poštenjaki. Iz razgovorov z občinarji se sliši, da se ne bodo dosti ozirali na stranke, ampak na osebe. Želijo pa si, da bi se odgovorni ljudje zdramili in sestavili v bodoče tako stranko, ki bo upoštevala želje vseh občinarjev.

Z žalostjo se namreč opazja, da če bo šlo po tej poti naprej, bodo ljudje pozabili na narodni in moralni čut.

Narodna in moralna zavest se pri mladini potaplja. Dekleta, ki bi še lahko držala steber pokonci, odhajajo iskat službe v druge kraje države. En del moške mladine, zlasti take, ki jim še nič pod nosom ne ra-

Iz Goriške

ste, je pa začel posnemati teddyboyje. Pred kratkim so neznani znanci oskrnili pokopališče, ko so pokradli vaze z grobov. Učitelju Ferlatu so iz vinograda v Rupi ukradli škropilnico ter jo prodali. Po cesti nastavljajo debele kamne in pločevinaste skatle ter ogražajo varnost vozačev.

Bodočnost naroda je v rokah mladine, toda kakšno bodočnost naj pričakujemo od take neodgovorne mladeži? Ni pa sama odgovorna za svojo nprav. Delež je tudi na starših, vzgojiteljih in še največ na tistih ljudeh, ki v mladini podirajo narodne in moralne ideale ter ji vcepljajo po eni plati le strankarski, po drugi pa neki medel nadnarodni čut z namenom, narediti iz nje poslušno strankarsko orodje in podstavke za svoje stolčke. Ker mladina ne vidi pravega, skupnega, narodno-kulturnega delovanja, se izživlja po svoje in hira.

STEVERJAN

Pojav tretje liste z »lodrico za Gorico« je izzval živahne razprave polemike med občinarji. Kot je znano, bi nekateri nezadovoljni občinarji hoteli s pomočjo te baronske liste doseči združitev slovenske občine Steverjan z goriško. V najlepših sanjah, ko so se že videli na občinskih stolčkih, pa pride goriški občinski svet in jim izprani lodrico z vso kislico vred.

Mestni svet v Gorici se je namreč uprl tej nameri in na svoji zadnji seji ugotovil, da želja po ukinitvi števerjanske občine in njeni priključitvi h Gorici nasprotuje splošno veljavnemu pravilu po krajevni samoupravi. V Italiji ne velja več fašistično načelo, po katerem naj se vsa oblast čim bolj združuje, temveč se čedalje bolj uveljavlja težnja po decentralizaciji, ker le tako pridejo do veljave tudi koristi posameznikov.

Italijanski mestni svet je hkrati poučil tiste slovenske kandidate v Steverjanu, da je tudi zato proti priključitvi, ker je števerjanska občina slovenska. Na ta način je hotel povedati, da če že imajo števerjanci svojo občino, čemu jo hočejo prodati?

Bolj jasno kot tako? Večina volivcev v naši občini to razume ter ve, da je vsak glas oddan listi z »lodrico za Gorico« popolnoma izgubljen.

ODGOVOR OBCINSKEGA ODBORA V STEVERJANU

Od občinskega odbora v Steverjanu smo v zvezi s člankom »Tretja lista«, objavljenem v »Piccolu« dne 20. maja t. l. prejeli sledeče pojasnilo:

1. Podatki o občinskem proračunu za leta 1958, 1959 in 1960, objavljeni v članku »Tretja lista« se ne tičejo občinskega primanjkljaja, ker občina Steverjan nima dolgov.

Občina je dolžna odplačati le 25% v 35-letnih obrokih za stroške pri zgradbi šolskih poslopij, do čim članek »Tretja lista« napačno in zmotno prikazuje celotni primanjkljaj v znesku 17.768.655 lir.

2. Država je že nakazala 20 milijonov lir za vodovod v načrtu.

3. Občina Steverjan bo mogla biti prišteta med pasivne občine gorskega okrožja z vsemi postavnimi olajšavami, katere določajo državni prispevek 87% za javna dela.

4. Leta 1956 je bilo točno 546 volivcev. Od teh je dobila »Lipa« 229, lista Občinske enotnosti 215, belih glasovnic pa je bilo 63.

5. Članek »Tretja lista« ni podpisan od dvanajstega kandidata grofa dr. Michela Formentinija, ki nima v Steverjanu ne pristojnosti ne bivališča.

Podpisan: Zupan

ZAHVALA

Izrekamo najtoplejšo zahvalo vsem, ki so nam na kakršen koli način izrazili svoje sočustvovanje ob težki izgubi našega dragega

ALOJZA ČERNETA

Družine:

Černe, Roberts, Leban, Biggerstaff, Mervic in Gregorič

Gorica, Vogrsko, Trst, Washington, Arlington, 24. maja 1961.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

O umetnosti slikarja L. Spacala

Lojze Spacal je priredil v zadnjem času lepo uspelo razstavo v Kopru. Ob tej priložnosti je ravnatelj ljubljanske Moderne galerije, Zoran Kržišnik, napisal za katalog članek, v katerem je imenitno podal pomen in odlike Spacalove umetnosti. V njem piše:

»V zapleteni problematiki sodobnega sveta smo dvakrat hvaležni umetnikom, ki se neposredno odzivajo na njegove pobude in nam s svojimi stvaritvami nakazujejo pot in smer, kamor se razvija življenje. To je bilo od nekdaj plemenito poslanstvo umetnosti: zajeti najbolj žgoča in po navadi najmanj jasna vprašanja človeškega obstoja in jih razsvetliti s tisto notranjo lučjo, ki je dana samo ustvarjalcu. Luč se poraja iz globokega, velikokrat zgolj instinktivnega spoznanja, a ustvarjalčeva posebna sposobnost je, da nam z našo spoznanja posredovati in nam tako omogoči, da se preko njegove umetnosti priključimo do svojih lastnih. Zato imata pri učinku vsake umetnine delež oba ustvarjalec in gledalec, le da je delež ustvarjalca neprimerno večji.

Tak umetnik — posrednik problemov sedanjosti v najplemenitejšem pomenu besede — je Lojze Spacal in vsaka faza njegove ustvarjalne poti je hkrati zaključen odlomek sodobne duhovne zgodovine. Srečali smo ga umetniško zapletenega v kruto socialno zmedo zgodnjih in v apokaliptično vizionarstvo poznih tridesetih let. Občudovali smo njegovo grenko prizadetost in toplo ljubezen do človeka v vojnih dneh in trdno gradnjo njegovih listov, ko je bilo v povojnih letih treba postaviti temelje novega sveta. Na žametni površini njegovih grafik je pel črno-beli kontrast v istem trenutku, ko so lovila

njegova olja tenke barvne odtenke geometrično oblikovanih solin... drobni predmeti vsakdanje rabe so se srečavali na listih z rafinirano uporabo »kmečkih« barv ljudske umetnosti; njegovi reliefi, njegove plastike v lesu so nakazovale novo sintezo plastike in slikarstva in arhitekture in celo grafičnih prijemov. Temu razdobju relativnega pomirjenja, simbioze raznih likovnih tehnik in vzporednega teka življenja in umetnosti je sledilo novo zastavljanje vprašanj. Optimističnim obetom povojnih let je sledil v svetovnem okviru nov čas človeške nestrpnosti: na eni strani razbijanje atoma in polet v vesolje, z vsemi fantastičnimi možnostmi, ki jih nudita oba podviga, na drugi strani nova in poglabljena ljubezen do čisto zemškega, čisto človeškega, obstoječega, zanega, ljubljene. V tej ljubezni ni naivnosti; hote ali ne hote upošteva ves človeški napredek, vso človeško vrednost o stvarih; pri vsem pa močno in izrazito upošteva človeka kot čustveno bitje, njegov čustveni odnos do teh znanih stvari. Tako nastajajo nove vizije, Spacalove vizije mest, poslopij, ruševin, samih predmetov, ki nosijo v sebi kal razpada, ki bodo nemara v prihodnjem trenutku nepotrebnih in plen uničenja, ta trenutek pa so trdni in stvarni in blizu človekovemu srcu. Prikazuje jih v zapleteni izvedbi zidav — pri čemer obhaja mojstra barve in dveh dimenzij vse polno domislekov, ki si jih ne more privoščiti arhitekt — prikazuje jih, kot se zrcalijo v gladki in vzvalovljeni površini, uživajoč nad spremembami, preglasitvami, optičnimi šalami, ki mu jih dopušča slikarski ali grafični medij.

To Spacalovo fazo je nedvomno inspirirala arhitektura, vendar ne arhitektura kot uporabna veščina, temveč tisto ustvarjanje celote iz razdrobljenih delov, tisto spajanje kamna, opeke, lesa s pomočjo veziv v nove organizme, nekaj pravzaprav skrivnostnega — in zato nezaslišano mikavnega. Gradi ti pa je za likovnega umetnika hkrati samo jedro njegove umetnosti. Vsak hip, vsaka slika, vsak grafični list je gradnja, ponekod strožja, ponekod bolj ohlapna. Za Spacala je značilna zelo trdna, smotrna struktura, gradnja, ki tesno povezuje posamezne elemente v skladno celoto — gradnja, skratka, ki je pravcata likovna »zidava«, podobna tisti, s katero računa arhitekt.

Toda v svoji zadnji razvojni fazi je šel gradnik Spacal še za korak dalje. Če ga je na prejšnji stopnji zamikala arhitektura v celoti, ga je zdaj zanimala sama materija zidave: kamen, les, povezujoča malta, a najbolj les. V lesu, v njegovi strukturi, je našel vse polno elementov, ki ga privlaču-

jejo od nekdaj: horizontalne in vertikalne linije, na katere je zmerom rad opiral strukturo svojih slik in grafik, elemente rasti, prehajanja in minevanja, ki čustveno barvajo njegove liste, skromno, a vendarle zaznavno figuriranje — čeprav to samo mimogrede — plemenito, zadržano barvnost, ki ji dodaja kontraste in dopolnila iz lastnega barvnega sveta. V obdobju slikanja in grafičnega upodabljanja materije, v času, ko je — nikakor brez zveze z novimi dognanji o razbijanju atoma — dobila materija sama tako zmagovalno, gospodovalno vlogo v eni smeri sodobne umetnosti, je Spacalovo poglabljanje v strukturo lesa posebno očarljiva, svejerska in aha. Pognala je iz istega debela ustvarjalnega spoznavanja sodobne problematike, a hkrati prežeta prvobitnega, prvinskega čustva, skoraj bi rekli strasti.

Ni mogoče, da bi umetnik, kot je Spacal, toliko let delal z lesom in v lesu, da bi ga tako dolgo uporabljal kot materijo svojih tridimenzionalnih plastik in reliefov, kot plošče svojih lesorezov, brez pristne afinitete do tega gradiva, brez občutka notranjega sorodstva. Zdaj, ko ga je zanimala materija, struktura njegovega lesenega pomočnika sama na sebi, je umetniku to globoko poznavanje, ta tenki posluš za možnost in »skrivnost« lesa spregovoril z močjo in izrazitostjo, ki bi je brez notranje afinitete in brez desetletnega sožitja med ustvarjalcem in njegovim gradivom, komaj mogli razumeti. Les je tedaj postal iz pomočnika pri upodabljanju sam predmet upodabljanja in — kot je pri Spacalu običajno — hkrati nosilec likovne ideje lista in opredeljevalec njegove formalne rešitve. Toda — tega doslej pri Spacalovih listih nismo bili vajeni — postal je hkrati nosilec vse teže kompozicije; ostali del lista tvori »ozadje«, zaradi hrapave površine lesa hrapavo ozadje, čeprav je njegova hrapavost dosežena s popolnoma grafičnimi, samo optičnimi sredstvi. »Les« je seveda v načelu pars pro toto — ena izmed materij (in iz vsega Spacalovega razvoja je razumljivo, da je moral zgrabit za gradbeni material), ki naj govori za materijo nasplo, ki naj s svojimi specifičnostmi govori o splošnih lastnostih materialnega sveta. Njen poseben čar je v tem, da je vendarle organskega izvora — in to dejstvo povzroča, da ni mojster Spacal, kot se nam predstavlja v svojih najnovejših delih, prav nič manj virtuozen, nič manj likovno čist, zato pa neprimerno toplejši.

Toplota pa je tisto, kar nam pri priči približa njegove stvaritve — in, povejmo po pravici, tisto, kar tako pogrešamo pri ustvarjanju cele vrste odličnih mojstrov strukturistov. Kdor pozna delo Lojze Spacala skozi vsa njegova ustvarjalna razdobja, občuti njegovo obdobje kot logičen, čeprav svojvrsten korak naprej; za tiste, ki šele iščejo poti k spoznavanju in razumevanju njegovega dela, pa pomeni hkrati pretresljivo in zadovoljujoče, polno doživetje.

ZORAN KRŽIŠNIK

Literatura na Madžarskem

Budimpeštanski tisk zadnje čase hudo kritizira madžarske pisatelje, češ da se nočejo držati ideološke linije. Baje se vse preveč prevladuje v literaturi vpliv meščanskih pisateljev. Na letošnjem občnem zboru društva madžarskih pisateljev je predsednik društva Jozsef Darvas v svojem pregledu nad današnjo madžarsko literaturo potožil, da mnogi pisatelji še vedno ne upoštevajo socialistične stvarnosti in novih zahtev, ki jih intelektualcem postavlja socialistična revolucija.

Zavrnil je tudi glasove, češ da je pisatelj, ki niso šli na od režima predpisano ideološko linijo, prepovedano pisati. Rekel je, da na Madžarskem ni pisateljev, ki bi bili obsojeni na molk, pač pa je res, da so mnogi pisatelji sami prenehali pisati. Madžarska literatura se zdaj sicer že loteva nalog, katere ji postavlja socialistična obnova, vendar se pojavljajo v njej še razna nasprotstva. Odstraniti bo treba še veliko ovir — je rekel Darvas — in med njimi zlasti meščanski vpliv, ki predstavlja največjo oviro. Po Darvasovem mnenju se je kvaliteta romanov, pesmi, esejev in dram v zadnjih letih izboljšala, vendar popolnoma manjkajo resnične literarne mojstrovine in celo dela srednje kvalitete so še redka.

Darvas je nato govoril o temah, o katerih pišejo današnji madžarski pisatelji. Dejal je, da se bolj ali manj sicer res drže aktualnih tem, vendar je pri mnogih opaziti tisto, kar je imenoval »lažno aktualnost«, češ da obravnavajo aktualne probleme samo, kar zadeva obliko, medtem ko se jim duhovno izogibljuje oziroma kažejo, da sploh niso sposobni, da bi jih razumeli in dojeli njihovo medsebojno vzročnost.

Po mnenju revije »Elet es Irodalom« sedanja raven madžarske literature ni zadovoljiva. Značilni zanjo sta baje zlasti povprečnost in miselna ter idejna revščina. Večina današnjih madžarskih literarnih izdelkov namreč ne presega, po sodbi te revije, ravni navadnih literarnih ali časniških reportaž. Provincializem je pomenil vedno hudo nevarnost za literaturo — nadaljuje v svoji kritiki »Elet es Irodalom« — toda če bi ga izpodrinil zdaj celo »kozmični provincializem«, namreč »dekadentne razprave o pojavih modernega življenja«, bi pomenilo to v literaturi nevaren padec nazaj.

Določena veja madžarske literature se baje ukvarja s »transcendentnimi skrivnostmi kosmosa in človeškega življenja«, ne ukvarja se pa s tistim, kar se dogaja v Kongu in v »naši neposredni bližini«, je zaključila omenjena revija svoj članek.

Manjka idej in ljubezni

V letošnji sezoni spet opažamo, da je zašlo naše kulturno življenje v krizo. Ta kriza se sicer kaže bolj ali manj jasno že celo desetletje, vendar ni bila še nikdar tako očitna. Prejšnja leta — in zlasti če se ozremo za več kot pet let nazaj — so se vendarle od časa do časa pojavile kake pogumne in inteligentne pobude, ki so hotele poživiti kulturno življenje naše manjšine; nastajale so nove revije, izhajali so razni zborniki v znamenju novih idej, mladina je izdala kakšno svojo publikacijo, bilo je več slovenskih razstav, razpravljalo se je o ustanovitvi kakšnih slovenskih umetniških društev in nekaj poskusov v tem pogledu je bilo tudi storjenih, čeprav bolj enostransko. Danes pa se zdi, kot da so vse te pobude popolnoma zamrle in kot da se nikomur več ne zdi vredno, da bi se realiziral kakšno novo idejo. Imamo vtis, kot da je celo Slovensko gledališče letošnjo sezono precej popustilo, tako v kvaliteti kot v kvantiteti predstav.

Če analiziramo vzroke tega nerazveseljivega pojava, ki je zlasti med manjšino, kot smo mi, še posebno nevaren, se ne moremo izogniti zaključku, da jih je iskati predvsem v pomanjkanju idej in ljubezni do naroda. Pri vsakem koraku čutimo, da nam manjka danes močne, velike narodne ideje, ki bi se mogla potegniti naše ljudi za seboj. Tu nimamo v mislih nacionalizma kot takega, ampak idejo v pomenu narodnega ideala, predstave o narodni rasti in vlogi. Razne internacionalistične ideje so ta ideal velikemu delu našega ljudstva popolnoma zameglile, drugi del ljudstva pa je pod vpli-

vom ljudi, ki jim je narodna ideja vedno služila samo za strankarske namene in ki bi sami prišli v hudo zadrego, če bi kdo zahteval od njih, naj razčistijo svoje pojme in jasno izrazijo svoj program glede slovenskega narodnega življenja.

Ta »internacionalnost«, puhlost in samoljubnost mišljenja pri ljudeh, ki hočejo stati na čelu slovenskega narodnega življenja v naših krajih, se seveda odraža tudi pri mnogih drugih in v tem je po našem mnenju glavni razlog za današnjo krizo.

Slovenci tu potrebujemo novo, mlajšo vodilno plast, ki bo z večjo ljubeznijo in z večjo voljo po duhovni preroditvi gojila naše narodno življenje, tako politično kot duhovno in kulturno. Potrebujemo novih idej, novega navdušenja, novega zanosa v javnem delu. Značilno za naše javno življenje pa je, da se v njem — razen v literaturi — še nikakor ni mogla uveljaviti povojna generacija. Vse pomembnejše vodilne funkcije v njem imajo stari, ki se ne prestopajo pritožujejo nad današnjim mladim rodом, v resnici pa mu ne dajo priložnosti, da bi pokazal, kaj velja, ampak se krčevito oklepajo položajev, ki jim dajejo videz pomebnosti. Dokler pa ne bo prišlo do odločne izmenjave generacij, si tudi nimamo obetati nikakršne poživitve našega narodnega življenja. Mlajša generacija se bo pri tem izoblikovala in pokazala svojo vrednost.

Potreba po pmlajenju, po preroditvi vsega našega javnega življenja pa je tako nujna, da si je skoro nemogoče predstavljati, da bi bilo možno še dolgo odlagati.

GOSPODARSTVO

Zdravnik za rastlinstvo pravi:

1. Češnje ne bodo črvice, če sad poškrpimo z enoodstotno raztopino Rogorja. V 100 litrih vode raztopimo oziroma premešamo 100 gramov omenjene tekočine. Za škropljenje pa moramo izbrati pravi trenutek. Ne smemo škropiti ne prezgodaj in ne prepozno. Pravi trenutek nastopi, ko začne zelena barva sadu bledeti, a še ni rdeča. Zdrav pa ostane tisti češnjev sad, ki ga je zadela vsaj ena kapljica rogorjeve raztopine ali ki ni bil okužen, kar pomeni, da ni češnjeva muha položila jajčeca na sad. Rogorjeva raztopina pronikne vanj in strup zamori jajčeca češnjeve muhe in njeno ličinko, ki se je izlegla iz jajčeca. Zgodnje češnje niso črvice, ker se do takrat še ne pojavijo odrasle muhe. Prve češnjeve muhe so se letos pojavile na Goriškem 8. maja, kar je zelo zgodaj. Če pravočasno škropimo, češnje niso zastrupljene, ker se rogorjev strup v nekaj dneh izgubi in izpuhti.

2. Na breskvah se še vedno pojavlja koda, proti kateri največ koristi škropljenje s pripravkom mezene, in sicer 250 gramov v 100 litrih vode. Pojavlja se tudi oidij oziroma svinčena bolezen. (V tej zvezi preberi posebni članek o »karathane«). Na nekaterih drevesih so se pojavile listne uši: potrebno je, da jih zatremo. V poštev pridejo sredstva nicamon, tetrafid, toxfid, carposan, kvasijeve trščice itd.

3. Trte: Potrebno je škropiti proti peronospori, za razvoj katere je letos vreme kot nalašč. Priporočamo najbolj aspor, a dodati mu je potrebno kakšno lepilno sredstvo, da ostane škropilo več časa na listih. Dobra je tudi raztopina modre galice in apna. Boriti se seveda moramo tudi proti oidiju. To delo opravljamo s prašenjem z žveplom, koloidnim žveplom ali cosanom v vodi ali premešanim z asporjem ali z modro galico. Pojavljati sta se začela grozdna sukača (grozdni črv, tignola). Gre za dva različna škodljivca, katerih delo pa ima podoben učinek. Proti njima uporabljamo »gesarol 50«, arzenat in carposan. Ta sredstva lahko premešamo med raztopino asporja ali med

raztopino modre galice in apna. Za 100 litrov škropila potrebujemo 200 gramov gesarola 50, 400 gramov svinčene arzenata, 100 gramov carposana.

4. Krompir napadajo koloradski hrošč in peronospora. Proti hrošču učinkujejo arzenati, »gesarol 50« in tudi »gesarol 5« (za prašenje), »lingex 25« »fittogamma inodoro« in še vrsta drugih. Peronospora na krompirju pa preprečujemo z istimi sredstvi kot peronospora na trtah. Lahko pa premešamo škropila proti peronospori in proti hrošču.

5. Listne uši napadajo sadno drevje, fižol (raklar) in mnogo drugih rastlin. Protisredstva so navedena pod točko 2.

6. Črkvost jabolk in hrušk preprečimo s sredstvi, ki so navedena pod točko 3 proti grozdnemu sukaču. Potrebno pa je škropiti vsakih 10 dni še ves prihodnji mesec.

„Karathane“

je vinogradnikom potreben

Od vseh danes poznanih sredstev je Karathane najučinkovitejši pripravek proti oidiju, ker to bolezen preprečuje in, kar je glavno, tudi zdravi. Mnogi vinogradniki so lani popolno ozdravili od oidija napadeno grozde.

Tega sredstva pa ne uporabljamo samo pri trtah, marveč pri vseh rastlinah, ki jih napada oidij. Teh pa je lepo število: liste na jablanah napada neka plesen, ki ni nič drugega kot oidij. Isto velja za breskve, pri katerih dobijo listi nekako svinčeno barvo (mal di piombo). Oidij napada vrtnice in vrsto lepoticnih grmov ter dreves. Napada tudi povrtino, kot n. pr. paradižnike, posebno pa škoduje bučnicam (bučice, kumare, lubenice, melone) in še drugim rastlinam.

Za 100 litrov škropila za trte potrebujemo 100 do 120 gramov »karathane«, za sadno drevje po 80 gramov, za povrtino pa 60 gramov. Določeno količino prahu »karathane« premešamo najprej z nekaj vode v redek močnik, potem pa to brozgo prelivamo v ostalo vodo in neprestano mešamo. Tako pripravljeni mešanici dodamo še kakšno sredstvo, da se škropilo bolje oprime napadenih listov. Raztopino »karathane« lahko premešamo med druga škropila, a nikakor ne med bordoško brozgo (modra galica z apnom) in ne med mineralna olja. Lahko pa poškrpimo z njim trte, čeprav so bile poškrpljene z modro galico.

»Karathane« ni sicer močan strup, a je vendarle strup in zato moramo paziti pri pripravi in razdeljevanju škropila. Ravnati se moramo pač po navodilih, ki smo jih objavili v zadnji številki našega lista.

»Karathane« izdeluje ameriško podjetje Rohm & Haas Company v Filadelfiji. Pošilja ga že napravljenega v Evropo, kjer ga razdeljujejo v vrečkah. Pripravek je precej drag in za 100 litrov škropila proti oidiju na trtah potrošimo kakih 250 lir. Zato ga uporabljamo predvsem kot zdravilo, se

pravi za zdravljenje oidija. Seveda ne smemo s tem delom odlašati, ker čudežev tudi »karathane« ne dela. Za navadno preprečevanje oidija pa pride v poštev predvsem žveplo, ker je mnogo cenejše in tudi ni strupeno.

RADIO TRST A

• NEDELJA, 28. maja, ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 9.30 Slovenski narodni motivi; 10.00 Prenos maše iz stolnice Sv. Justa; 11.30 Oddaja za najmlajše: »Kako je Repoštev prišel do svojega imena«, pravljica (Lelja Rehar), igrajo člani RO; 12.15 Vera in naš čas; 13.00 Kdo, kdaj, zakaj — Kronika tedna v Trstu; 14.45 Sestanek s Silvom Tamšejem; 17.00 Tvorinica sanj, obzornik filmskega sveta; 21.00 Iz zakladnice slovenskih narodnih pesmi: »Zvonovi zvonijo, žegen na polja rosijo« (Marija Tomazin); 22.00 Nedelja v športu.

• PONEDELJEK, 29. maja, ob: 18.00 Italijanščina po radiu; 18.30 Mladi solisti: sopranistka Gorka Bergine, pri klavirju Livia D'Andrea Romanelli. Na sporedu so skladbe Giordanija, Pergolesija, Bellinija, Schuberta, Mozarta in Chopina; 19.00 Znanost in tehnika — Slavko André: »Velemost čez Veliki Belt«; 20.00 Športna tribuna; 20.30 Gioachino Rossini: »Viljem Tell«, opera v štirih dej. Priljubljeno ob 21.40 »Opera, avtor in njegova doba«.

• TOREK, 30. maja, ob: 18.00 Radijska univerza — Miran Pavlin: Nova obzorja sodobne metalurgije: »Kovine z visokim tališčem«; 19.00 Pisani balončki, radijski tednik za najmlajše; 21.00 Za kulisami druge svetovne vojne — Saša Martelanc: »Pomota za 300 kilometrov«; 21.30 Koncert pianista Marjana Lipovška — Pahor: Istrijanka, Skladbe kitajskih avtorjev; 22.00 Poezija starodavnih orientalskih ljudstev — Franc Jeza: »Stara kitajska poezija«.

• SREDA, 31. maja, ob: 18.00 Slovenščina za Slovence; 18.30 O glasbi in glasbenikih v anekdotah — Dušan Pertot: »Izza opernih kulis: Auber, Bizet in Wagner«; 19.00 Zdravstvena oddaja (dr. M. Starc); 20.30 »Labod ga je odnesel«, kriminalna igra v treh dej. in petih slikah (Giuseppe Feroni - Ada Pertot), igrajo člani RO.

• ČETRTEK, 1. junija, ob: 8.30 Slovenski samospevi in zborovske skladbe; 10.00 Prenos maše iz stolnice Sv. Justa; 11.30 »Zarek sonca za ubogo starico«, pravljica (Rado Borovič), igrajo člani RO; 15.20 Slovenski narodni motivi v izvedbi orkestra, ki ga vodi Alberto Casamassima; 15.40 Vinko Beličič: »Naloga o šolskem izletu«, črtica; 18.00 Radijska univerza — Raffo Dolhar: Clovek in okolje: »Moderni načini masovnega vplivanja«; 19.00 Širimo obzorja: Slike iz goriške preteklosti: Rado Bednarik: »Bežimo, bežimo, Francozje gredejo«; 20.30 Veliki simfonični orkestri. Približno ob 21.15 Književnost — Josip Tavčar: »Elsa Morante in njen roman Menzogna e sortilegio«; 22.00 Vili Hajdnik: »Industrijski stroji in umetnost«.

• PETEK, 2. junija, ob: 11.00 Zbori iz vsega sveta; 15.00 Pojeta Majda Sepe in Duo sa Kvarnera z orkestrom Franca Russa; 15.45 »Sestra Angelika«, dramatisirana zgodba (Judita Romanova), igrajo člani RO; 18.00 Italijanščina po radiu; 19.00 Sola in vzgoja — Iv. Theuerschuh: Vzgojna posvetovalnica; 21.00 Gospodarstvo in delo; 21.15 Koncert operne glasbe; 22.00 Oblednica tedna — Rado Bednarik: »Camillo Benso di Cavour, ob stoletnici smrti«; 22.15 O slovenski klavirski glasbi — Janko Grilc: »Pavel Sivica«.

• SOBOTA, 3. junija, ob: 13.30 Dobrodošle! Plošče prvič v oddaji; 15.30 »Nevihla«, drama v petih dej. (Aleksander Nikolajevič Ostrovski - Josip Vidmar), igrajo člani RO; 16.45 Igrajo Veseli planšarji; 18.00 Radijska univerza — Stanko Janežič: Deset stoletij ruske duhovnosti: »Ruski starci in izobraženstvo 19. stoletja«; 19.00 Pomenek s poslušalkami; 20.40 Zbor iz Rupe; 21.00 »Kratka zgodba«, radijska drama (Enzo Duse - Jožica Senčar), igrajo člani RO.

TEDENSKI KOLEDARČEK

28. maja, nedelja: 1. pobinkoštna, Presv. Trojica
29. maja, ponedeljek: Maksim
30. maja, torek: Feliks, Ivana Orleanska
31. maja, sredo: Marija Dev. Kraljica, Angela
1. junija, četrtek: Telovna
2. junija, petek: Velimir
3. junija, sobota: Pavla

Atomsko ožarjena semena in čebulice

Po 14-letnem trudu je ameriški atomski strokovnjak dr. Clarence Speas odkril postopek za atomsko obžarjevanje rastlin, njih semena in čebulice. S tem je dosegel presenetljive učinke, kot so sprememba obsega, barve, vonja in okusa. Da navedemo nekaj izsledkov: na istem steblu so imeli nageljni bele in rdeče cvete, krompir je dobil obliko klobas, zlatice (ranunklji) so bile visoke 4 m, petunije 2 m, vrtnice pa so imele raznobarvne cvete na istem steblu.

Da bi odkritje izkoristil tudi v trgovske namene, je dr. Speas ustanovil posebno delniško družbo za prodajo obžarjenih rastlin, semen in čebulic. V posebnem ceniku je navedenih 27 rastlin, med katerimi so: grah, fižol, koruza, korenje, solata, špinača, čebula, paradižniki, bučice, lubenice, meloni, od cvetlic pa nageljni, astre, cinije, slak, kalendula (turški nageljni), mak in šipek.

ŽENA IN DOM

Razmerje med zakoncema

Malo je stvari, ki zakon bolj poživljajo in utrjujejo, kakor tiste drobne pozornosti žene do moža ali nasprotno. Iz številnih primerov vemo, da sta se mož in žena ločila samo zato, ker je eden zakoncev postal do drugega brezobziren, nemaren, skratka — nevljuden.

Pri nekaterih moških, ki se sicer v zakonu dobro počutijo — za kar gre zasluga samo ženini ljubezni in njeni pozornosti — včasih opazimo, da so do žene nemarni. Ne pomagajo ji sleči ali obleči plašča in gredo pred njo skozi vrata; na vlaku in v restavraciji prvi sedejo; ne opazijo, da žena nosi težko torbo ali zavoj, sami se pa morda sprehajajo s časopisi pod pazduho. Imamo pa tudi moške, ki se toliko spozabijo, da poučujejo in svarijo vpričo drugih ženo. Tako vedenje najbolj ponižuje moža samega, čeprav se tega ne zaveda. Če med ženo in možem že nastane spor, naj pazita, da do njega ne pride vpričo tretjih oseb, čeprav so to lastni otroci ali starši.

Ne vtikajmo se v družinske zadeve drugih. Nikdar ne ščuvajmo zakonca proti zakoncu, kajti taki spori se pojavljajo skoraj v vsakem zakonu, a se kmalu spet poravnajo.

Vljudnost do žene naj možu preide v kri in meso, tako da čisto mehanično hodi ob njeni levi strani, ji odpira vrata, ji ponudi jedilni list, ji odstopi boljši sedež, pobere, kar ji pade na tla, vzame, kar je pozabila itd. Če sta še tako sprta ter sta se že odtujila drug drugemu, naj ostaneta vljudna vsaj zaradi otrok.

Kar smo napisali velja seveda tudi za ženo. Mož je ne žele, da se žene vpričo drugih z njimi prepirajo. Kadar mož v družbi kaj pripoveduje, naj žena pozorno posluša, ne da bi ga brezobzirno prekinjala in popravljala.

Oba naj skrbita, da bo njun dom čim toplejši in prijetnejši, pa naj je še tako tesen in skromen. Mož naj ne pričakuje, da bo vse že uredila žena, ampak naj ji pomaga.

Možje naj si ne domišljajo, da so naredili za ženo vse, ako jo preživljajo, ker morda sama nj v službi. Ona pričakuje od zakona mnogo več kot samo gmočno oskrbo: predvsem medsebojnega razumevanja in enakopravnega sodelovanja in ne samo pravic v kuhinji in gospodinjstvu. Vljudnost je le ena izmed dolžnosti zakoncev. Moški nanjo radi pozabljajo, ker mnogi še vedno menijo, da mora žena biti možu samo podložna in nič drugega.

»Z možem se dobro razumeva,« je dejala neka žena, »toda oba sva ugotovila, da je najina dobra volja za skupno življenje v teku let malce uplahnila. Če sem odkrita, jo pogrešava oba, vendar si ne znava pomagati.«

Kaj naj storimo proti temu pojavu, ki med zakonci ni redek in lahko privede do končnega razdora med možem in ženo? »Kjer je volja, tam je pot,« pravi stari pregovor, »in čim več je idej, tem več je možnosti za srečen konec.« Zbrali smo nasvete številnih poročenih ljudi, kako se lahko zakonca izogneta dolgočasju ter ustvarita srečen zakon.

KAJ LAHKO STORI MOŽ ZA ŽENO

- Prinašaj od časa do časa svoji ženi šopek rož. Tudi cenene cvetlice so lepe.
- Ne pozabi prinesiti kakšno darilo ob njenem go-du, rojstnem dnevu ali obletnici poroke.
- Pazi, da je ne kritiziraš vpričo drugih.
- Ne bodi preveč samozavesten, potoži se včasih, žena te bo iz srca rada potolažila.
- Četudi si že star zakonec, pohvali od časa do časa njen način kuhanja.
- Posvetuj se z njo o problemih, ki te tarejo na službenem področju in upoštevaj njeno mnenje, če se ti zdi pravilno.
- Če žena kadi, prižgi ji cigareto, čeprav moraš zato priti z drugega konca sobe.
- Nauči se nekaj novih šal posebej za njo, saj je starih že tako sita.
- Ne odmeri ji denar do zadnje lire.
- Potrudi se, da bi razumel njeno občutljivo dušo in ji izkazal prijaznost.
- Upoštevaj čas njene utrujenosti, nervoznosti in razburljivosti.
- Vrni se iz kavarne kako uro prej, če te žena želi zase.
- Nikdar ne vprašuj, kaj je počela ves dan.
- Preživi vsaj polovico svojega oddiha v družbi svoje žene.
- Prenašaj, če ji kdo drugi izkaže pozornost in je zaradi tega ne sumniči in ji ne delaj očitkov.
- Vzdrži se, ko imaš primerjati gospodinjske in kuhinjske sposobnosti svoje žene s sposobnostjo svoje matere ali žene svojega prijatelja.
- Izreči ji priznanje in občuduj njene lepe lastnosti.
- Zahvali se za vse majhne usluge, kot je krpanje nogavic ali čiščenje obleke.

KAJ NAJ STORI ŽENA

- Ne razlagaj možu svojih težav, če še ni pokosil ali povečerjal.
- Ne jezi se nanj, če v družbi poje ali zbija šale.
- Ne dopoveduj mu, da je prestar za stvari, ki jih želi narediti.
- Dočakaj ga, če je le mogoče, doma.
- Pazi na svoj obraz in obleko tudi pri delu.
- Ne vprašaj ga prepogosto, če te ima rad, in verjemi mu, če ti odgovori pritrdilno.
- Pusti svojemu možu popolno svobodo v poslovnih zadevah.
- Potrudi se, da bi mu proste ure napravila čim prijetnejše.
- Spreminjaj jedi tako, da je mož vedno znova presenečen.
- Zanimaj se za poslovne zadeve svojega moža, tako da se moreš z njim uspešno razgovarjati o tem, kar ga vznemirja.
- Prenašaj moževe neuspehe, ne da bi ga takoj delala krivega in odgovornega zanje.
- Vedi se prijazno do moževe matere in njegovih sorodnikov.
- Upoštevaj njegov okus in barvo in modo, ko si izbiraš novo obleko.
- Popusti, ko gre za majhna nesoglasja.

IN KAJ LAHKO STORITA OBA

- Ne godrnjajte in ne delajte si očitkov.
- Ne grajajte ostro.
- Odkritosrčno hvalite in odobravajte.
- Ne skoparite z malimi prijaznostmi.
- Bodite vljudni.
- Vedita se često tako, kot da se poznata šele kratak čas. Napovejta si včasih sestanek v kavarni.
- Ne imenujta drug drugega »oče« in »mati« in izogibajta se družin, ki imajo to navado.
- Skupne probleme rešita čimprej v slogi.
- Ne preživita vsega življenja s pogledom na uro in ne hudujta se na druge, če zakasnijo.
- Nikdar se ne razburjajta ob istem času in spustujta vsak zasebno življenje drugega.
- Vsaj enkrat mesečno obiščita sama kako zabavišče.
- Vedno imejta pred seboj kak cilj, morda nabavo novega pohištva itd.
- Ne zahajajta v družbo, če vama to ne ugaja.
- Nikdar ne rečita: Po vsem tem, kar sem storil ali storila zate...

Nekaj za smeh

Smešnice in risbe
MILKO BAMBIČ

Potnik: »Stojte vi! Kaj pa iščete v tujem žepu?«
Žepar: »Nič, nič, le tisočak bi rad zamenjal za drobiž.«

Učitelj: »Kdo ve, kje je Avstralija?«
Učenec: »Jaz, gospod učitelj! Na 85. strani učne knjige zemljepisa.«

»Koliko stane črna kava?«
»Pri mizi 60, stoje 40 lir.«
»Dajte mi eno za 20 lir: popijem jo stoje na eni nogi!«

Prizor s starodavne igrice (500 let) angleških gospodinj s ponvami, ki se vsako leto odigrava v mestu Olneyu, na razdalji 400 metrov

ŠPORTNI PREGLED

LETOŠNJA 44. KOLESARSKA DIRKA PO ITALIJI

KOMU LOVORIKA "GIRA"?

Dne 20. maja se je v Torinu pričela 44. kolesarska dirka po Italiji, ki se je udeležujejo najboljši kolesarji vsega sveta in ki ima letos še posebno svečano obeležje, ker se odvija v znamenju proslav 100-letnice zedinjenja Italije. Posebnost letošnjega »Gira« je tudi v tem, da bo dirka obšla tudi italijanska otoka Sardinijo in Sicilijo ter nekajkrat prestopila državne meje sosednjih držav. Se nikoli v svoji dolgi zgodovini ni dirka po Italiji potekala po vseh krajih polotoka in zajela vseh zgodovinsko pomembnih krajev in mest.

Giro d'Italia, ki ima 21 etap v skupni dolžini 3928 km (povprečno je vsaka etapa dolga 187 km) se je začel s krožno dirko, imenovano Triptik trobojnice. Nato je prekorajčil francosko mejo, došel v Sanremo in nadaljeval pot proti Genovi ter preko Sardinije do Sicilije (Marsala, Palermo in Milazzo). Kolesarji bodo iz mesta Reggio Calabria krenili proti severu, dvakrat dospeli do jadranske obale (Bari in Ancona), obšli glavna mesta polotoka (Rim in Florenca) ter se drugič oddahnili v Trstu pred naporom, ki jih bo čakal na gorskih prelazih. Preko gorskih velikanov in vzponov I. kategorije — Gavia (2621 m) in Stelvio (2757 m) — bodo kolesarji 11. junija privzeli do končnega cilja v Milan, kjer bo njihovega trpljenja in veselja konec.

Najdaljša etapa je tista iz Mentane do Castelfidarda (279 km), najkrajša in edina na kronometer, pa etapa Castellana Grotte-Bari (53 km). Določeni je za 40 milijonov lir nagrad. Poleg tega je še nekaj posebnih nagrad, ki jih bodo podelili v zgodovinsko važnih krajih.

MNOGI Z ENAKIMI MOZNOSTMI

Kdo bo prevladoval v tej dirki: ravninski ali gorski kolesarji? Prvi imajo na razpolago kar 2.400 km, drugi pa znatno manj, in sicer le 1.500 km. Matematično gledano je razlika velika, vendar v resnici lahko gorski kolesar prav na strmih vzpetinah nadomesti vso po ravninskem delu dirke nakopičeno izgubo. To se je že zgodilo nešteto krat in po vsej verjetnosti se bo ponovilo tudi letos, če pomislimo, da bo predzadnja etapa Trident - Passo di Resia »Italia 1961« brez dvoma ena izmed najbolj napornih v vsej zgodovini krožne dirke po Italiji. Nekateri trdijo, da tako gorski kot ravninski kolesarji imajo približno enake možnosti, da si zagotovijo končno zmago, ker so zato potrebne vztrajnost, odlična fizična kondicija, bojevitost in tudi sreča.

Iz Torina se je odpeljalo 170 kolesarjev, od katerih je 120 Italijanov, 17 Belgijcev, 12 Špancev, 6

Francozov, 4 Luksemburžani, 4 Švicarji, 3 Nizozemci, 2 Nemci, 1 Avstrijec in 1 Irek.

Najboljši ekipe sta brez dvoma Fynsec in Faema, ki sta obe sestavljeni iz tujih kolesarjev. Za Fynsec dirkajo tile kolesarji: lanski zmagovalec »Gira« Francoz Jacques Anquetil, prvorazredni francoski kolesarji Stablinski, Delberghe in Rostollan, Irek Elliot ter poleg drugih še odlični Nizozemec Stoker. Vodja ekipe Wiegant trdi, da predstavljajo omenjeni kolesarji resno grožnjo za ostale kandidate za končno zmago. Resen kandidat za končno zmago je svetovni prvak Belgijec Van Looy, glavni predstavnik moštva Faema. Toda tudi ostali prvovrstni Belgijci Desmet, Schroeders, Proost, Sorgeloos, Impanis in Van Tongerloo ali pa Nemec Fischkeller ter Nizozemec Van Est bodo odločno posegli v boj. Tema močnima ekipama se bodo skušala upirati naslednja moštva: Carpano, Ignis, Gazzola in Vov. Za ekipo Carpano nastopa italijanski prvak Deflippi, dober gorski kolesar Švicar Gimmi, hitra Belgijca Molenaers in Gilbert Desmet ter italijanski nadi Martin in Di Maria. Dober je tudi Barale. Ignis je že v prvi etapi zgubila svojega najboljšega predstavnika Baldinija, ima pa Španca Miguela Pobleta, ki se zdaj ne zadovoljuje več z etapnimi zmagami, temveč tudi rad nosi rožnato majico. Dirke bi se moral udeležiti tudi Nencini, a se ni

Zmage BORA v Planici

V nedeljo se je v prelepem planinskem kotu Gorenjske pod veliko mamutsko skakalnico zbrala mladina s Tržaškega, z Goriškega, iz Beneške Slovenije, iz Koroške in na tisoče mladincev iz Gorenjske. Deževno vreme ni moglo preprečiti športnih tekem. Tržaška ženska ekipa Bora je premagala ekipo z Jesenic in osvojila pokal v odbojki. Bor je prejel pokal tudi v šahu. V nogometu so Korošci bili premočni, da bi jih moštvo Bora lahko premagalo. V namiznem tenisu pa so zmago in pokal odnesli Jeseničani.

dobro pozdravil. Ignis ima še druge prvorazredne italijanske dirkače kot so: Bruni, Benedetti, Conti, Coletto, Cestari in Fabbri. Gazzola in Vov sta tako sestavljeni, da so vsi kolesarji na razpolago samo glavnima predstavnikoma, ki sta Charly Gaul (Gazzola) in Federico Bahamontes (Vov), prvi je Luksemburžan, drugi Španec. Ferdy Kubler, vodja ekipe Gazzola, misli, da bo tudi Nemec Junkerman posegel v boj za boljša mesta. Guerra, vodja ekipe Vov, pa upa, da se bo dobro izkazal Vittorio Adorni, nova nada italijanskega kolesarstva. V tem moštvu upa na boljša mesta tudi Bonavia.

Največ upanja na končno zmago imata Italijana Graziano Battistini in Imerio Massignan, člana ekipe Legnano. Pavesi, izkušeni vodja te ekipe, računa tudi na Fontano. Dobre ekipe sta Fides (njen najboljši kolesar je Pambianco), Baffi, Magni in Baratti, ki ima v svojih vrstah Belgijca Vanntsena in Van Geneugdena, Italijana Conterna in Pizzoglia ter Moresija (Svica). Vprašanje pa je, česa sta zmožna Belgijca De Coninck in Van Pollaert.

Ostane še osem ekip, ki so v glavnem sestavljene iz mladih, čeprav obetajočih kolesarjev. Ta moštva so: Atala (Favero, Zanchetta in Taccone), Bianchi (Bailletti, Balmamion in Mealli), Ghigi (Moser, Trapé in Bariviera), Molteni (Venturelli, Fallarini, Zamboni in Chiodini), Philco (Carlesi, Ciampi, Musone, Sabbadin in Švicar Graf), S. Pellegrino (Fezzardi, Fontana, La Cioppa in Bono), Torpado (Brugnami, Galeaz in Liviero) ter na koncu ekipa Emi, sestavljena iz samih Špancev (Botella, Galdeano, Company, Suarez itd.).

Kdo bo zmagal? Italijanski strokovnjaki menijo, da zmagovalec ne bo Italijan. Od tih sta najresnejša kandidata le Battistini in Massignan. Konkurenca je zelo velika, če pomislimo, da nastopajo prvorazredni gorski vozači Gaul, Bahamontes in Anquetil, hitri Van Looy ter prodorni Stablinski, Delberghe, Stoker, Elliot, Rostollan, Fischkeller in Junkerman. Predvidevajo, da se bodo dobro izkazali Pambianco, Carlesi, Cestari ter nade: Adorni, Fezzardi, Fontana, Trapé, Martin, Balmamion in Bailletti.

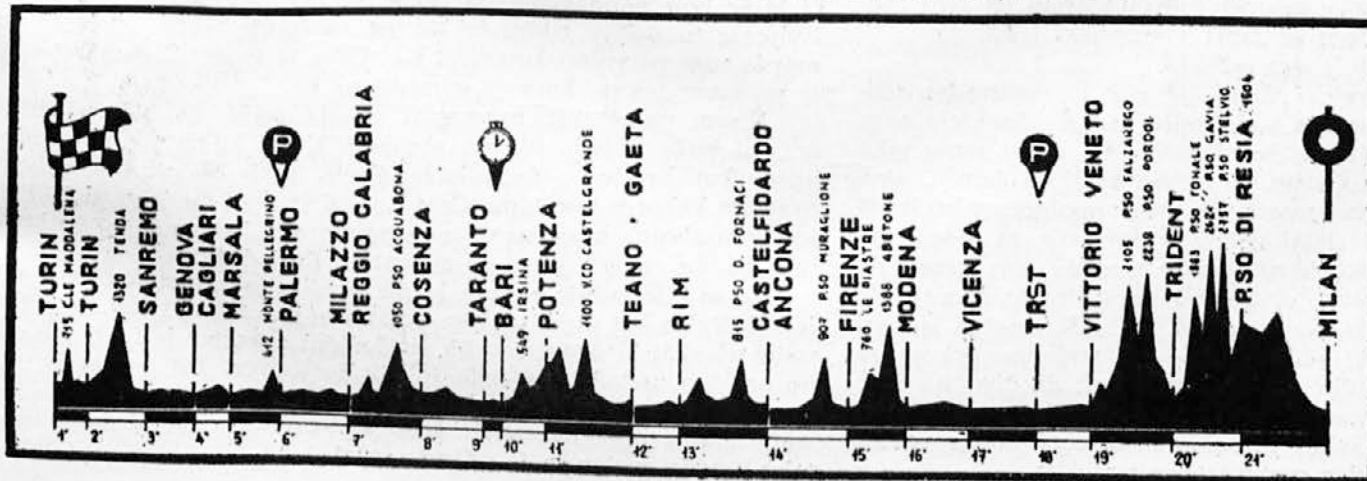
POBLET NAJBOLJSI V PRVIH ETAPAH

Prvo rožnato majico je oblekel Španec Miguel Poblet, ki je zmagal tako v Torinu kot v Sanremu. V prvi etapi, imenovani Triptik trobojnice, se je posebno odlikoval domačin Balmamion (uvrstil se je na 2. mesto). Na tretji etapi je zmagal Belgijec Schroeders pred Italijanom Bailletijem, v četrti pa Italijan Magni, ki je prehitel Belgijca Van Tongerlooa. Rožnato majico ima še vedno Poblet, na drugem oziroma na tretjem mestu lestvice pa sta Nemec Fischkeller in Italijan Pambianco.

d. t.

ZGODOVINA »GIRA«

Največ zmag sta osvojila Italijana Binda in Coppi (oba po 5 zmag). Trikrat so zmagali Bartali, Magni in Galetti. Največ rožnatih majic je osvojil Binda, in sicer 61. Sledijo: Bartali (50), Coppi (31), Girardengo (26), Magni in Valetti (24), Koblet (23), Gaul (19), Anquetil (18) itd. Največ etap je zmagal Binda (41). Sledijo: Girardengo in Guerra (30), Coppi (25), Olmo (20), Poblet (19), Bartali in Leoni (17) itd.

25.

Priredil R. B.

STRTA SRCA

Dolgo je Ralf sprašujoče gledal svojega očima. Naposled ga je tiho vprašal: »Čemu si umolknil, oče? Kaj se je takrat zgodilo?»

»Da, Ralf, takrat se je zgodilo nekaj strašnega. Ne morem se otesti krivde... V svojem ponosu sem tako ravnal in nato...« Spet je umolknil. Ni hotel obremenjevati svoje žene. Svojega greha ni hotel opravičiti s tujimi. »Kar sem tedaj zagrešil,« je nadaljeval, »sem kasneje sprevidel, ko je že bilo prepozno. Potem sem še zbolel...«

»Nikar ne govori samo o boleznih oče!«

»Saj ne tožim, hočem ti samo povedati, da, ko se človek v boleznih bliža smrti, se v njem marsikaj spremeni... toda pustiva to za danes. Prišel bo čas, ko ti bom moral vse povedati. Materi pa ne omenjaj ničesar, sicer bodo spet leteli name očitki.«

Vrhovec se je trudno nasmehnil: »Veseli me, da si našel pot v svet.«

Ralf je pa zamišljen zrl v tla: »Pravzaprav bi ne smel zdaj proč, zaradi posestva. Ti se boš preveč zmučil.«

»Ah, tako hudo zopet ni. Zanesem se pa tudi na oskrbnika. Kar odpotuj, spoznavaj svet, takšna priložnost se ti ne bo več nudila.«

Hvaležno je sin pogledal očeta, ki mu je bil pravzaprav oči, a koliko uvidnejši nego njegova prava mati. Nekaj hipov je mislil, ali mu ne bi razodel nagnjenja do Delice. Ne, prezgodaj je še, prej se mora tudi ona odločiti. —

Delica je bila vsa vznemirjena. Prejšnji dan ji je ravnatelj povedal, da se bo novi zastopnik Dornik prišel posloviti in da ga bo spremljal do pristaniškega mesta. Sicer bi ne bilo tega potrebno niti povedati, ker je to že vedela. Dornik ji je povedal že prejšnjo nedeljo.

Bil je lep popoldan in še lepši večer. Tako srečna ni bila Delica še nikoli. Čutila je,

da velja vse njeno mišljenje in čustvovanje mladeniču, ki ji je šepetal:

»Delica, kako lepo bi bilo, če bi smel vedno nate misliti... tam v tuji deželi. Misel nate mi bo pomagala prenašati tujino.«

Delica je molčala, toda srce ji je burno bilo. Oba sta umolknila. Mlada človeka se nista niti zavedla, kdaj se je njegova dešnica ovila okrog njene vitke postave. Njegove ustnice so poiskale njene, ki se niso branile. Njene oči so se zaprle in vroče šepetale njegovo ime.

NASE NAJMLAJSE

OBVEŠČAMO,

DA BOMO

V KRATKEM

ZACELI

OBJAVLJATI

NOVO

IN ZANIMIVO

ZGODBO

O DIVJEM PSU

KAZANU

V PRIHODNJI

STEVILKI

VAM BOMO

PREDSTAVILI

GLAVNE JUNAKE

LEPE POVESTI

»Ko se bom vrnil... boš moja, Delica mala, za vedno!«

To so bile njegove zadnje besede, ki so zvenele kot prisega. Ona je čutila resnico v njih. Zdaj pa odhaja — za dolgo časa. Misel jo je bridko presunila.

Naslednji dan ob enajstih je ravnatelj Balmen stopil v njeno pisarno: »Gospoda Dornika bom spremil na ladjo. Morda se vrnem do večera; če ne, pa kar vi podpišite pisma v mojem imenu. Vem, da bo vse urejeno.«

Delici je pohvala dobro dela. Tako srečna pa le ni bila kot pred nekaj dnevi. Po ravnateljevih besedah je sklepala, da ne bo videla Ralfa pred odhodom. Ali tako malo misli nanjo, da ne pride po zadnje slovo?

Toda Ralf je prišel.

Ko je stopil v sobo, se je ogledal krog sebe: »Si sama, dušica? Nisem mogel drugače, kot da se še zadnji hip poslovim. Objel jo je nežno kot rožico. Ravnatelju sem povedal, me čaka spodaj. Oči je potopil v njene in jo privil k sebi.

»Ralf... lahko kdo pride...«

»Seveda lahko,« se je smejal, »toda ti mi moraš obljubiti: me ne boš pozabila?«

Milo in odločno mu je pogledala v oči.

»Hvala ti, Delica... vedno bom mislil nate!«

Njene temne oči so se povesele, solze so ji kapljale po licih.

»Ne joči, Delček, bodiva srečna in pomisliva, če se mi ne bi bila ponudila ta služba, bi se sploh ne spoznala.«

Njene besede so bile veselejše: »Prav imaš, Ralf, bodiva srečna!«

»Na najino bodočnost!« Vroče jo je poljubil in odhitel skozi vrata.

Stala je kot kip, premagovala se je, da ga ni poklicala nazaj. Opogumila se je in zaklicala skozi odprta vrata: »Bog s teboj, Ralf, in... moja ljubezen...«

(Dalje)

Izdaja Konzorcij Novega lista
Odgovorni urednik Drago Legiša
Tiskarna »Graphis« - Trst, ul. Sv. Frančiška 20
Telefon 29-477

Začutil sem resnično, globoko domotožje po tistih davnih časih in če bi bil mogel, bi se bil prestavil tisti hip rajši za deset tisoč let v preteklost kakor v bodočnost.

Toda nisem hotel misliti, na nič več, na nič več... Hotel sem spati, pozabiti na vse in zadušiti to topo, divjo bolečino v sebi, ubiti vedno spet se povračujočo misel, da bi se ne podal v bazo, da bi se skrnil... da bi ostal pri Evi, na Zemlji... Kako prazno bo vesolje brez nje, kako obupno prazna bosta brez nje prostor in čas, brez oblik njenega telesa, brez njene toplote... Navil sem uro na radiu, da me bo vzdramil ob pol dveh zjutraj, nato pa legel in zaprl oči... Toda nisem mogel zaspati. Končno sem vstal in začel diktirati v magnetofon ta spomin na svoj zadnji dan za Zemlji. Jutri bom že zaprt v vesoljski ladji.

Tako se počasi približuje ura odhoda.

Toda ne morem naprej... Zunaj je noč in nenavadna tišina. Sem do sedemindvajsetega nadstropja ne seže šum cestnega prometa, toda tako tiho ni bilo še nikoli... Ali se mi samo tako zdi? Tesno mi je pri srcu. Čutim, da bi rad ostal na Zemlji. Skušam se prepričevati, da bo morda že jutri opolnoči izbruhnila najhujša vojna, kar jih je kdaj doživelo človeštvo, in morda bo sploh napravila konec človeškemu rodu. Lahko sem vesel, da mi tega ne bo treba doživeti, v resnici pa čutim le ganotje. le domotožje po vsem tistem, kar puščam tu... V vesolju je vsaj sto milijonov planetov, ki imajo enake ali podobne pogoje za življenje kakor naša Zemlja, in ni izključeno, da žive na njih pametna bitja in celo pametnejša od nas... Vendar pa sem prepričan, da takega sveta, kakor je naš, vendarle ni nikjer več... Ni mogoče, da bi si bila dva svetova tako podobna...

Povzatek iz vesolja

E. Z.

11.

Stojim pri oknu in opazujem mesto pod menoj. Neprestano prižiganje, prelivanje in ugašanje raznobarnih luči ustvarja čudovito barvno simfonijo, ki se odraža tudi na nebu... Na videz je vse tako, kakor vedno, in vendar se mi zdi, da diha nocoj iz vsega nekaka melanholija, resignacija, ki jo vesele barve in luči le še bolj poudarjajo. Saj to je najbrž zadnja noč, ko utripa življenje tu doli v ritmu te barvne simfonije. Jutri opolnoči bo morda tega za večno konec... Kaj čaka te ljudi? Zagomazelo mi je po vsem telesu, ko sem pomislil na to.

Nisem mogel več premagati v sebi želje, da bi poslednjič občutil bližino ljudi, bližino neznanih ljudi, ki pa so mi vendar blizu, kot bratje... Še nikdar nisem tako občutil človeškega bratstva kakor v tem hipu. Celotni svet se mi je zazdel bližji kakor strahotna praznina časa in prostora, v katero se bom kmalu vrgel. Še enkrat, samo še enkrat... Poslednjič.

To so bile zadnje besede, ki jih je zdiktil v magnetofon. Snel je kolešček s kot nitka tenkim trakom in ga vtaknil v žep. Odprl je radio-televizijski aparat. Velik simfonični orkester je igral mogočno antično melodijo. Morda je bil Beethoven. Bil je preveč nestrpen, da bi poslušal. Pustil je aparat odprt, da je sladko valovanje glasbe napolnilo sobo. Imel je to navado, da ni našel sobe tako prazne, kadar se je odkod vračal.

(Dalje)